

Ротанов Г.М.

УДК 332.122:338.45.01

ОРГАНІЗАЦІЯ СТРУКТУРНОЇ КОРЕКЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті розроблено теоретичні і методичні положення, наукові та практичні рекомендації щодо ефективної організації структурної корекції промислового виробництва на подальшу перспективу.

Ключові слова: організація, корекція, промисловість, управління, добробут, населення, економіка.

Аннотация. В статье разработаны теоретические и методические положения, научные и практические рекомендации по эффективной организации структурной коррекции промышленного производства на дальнейшую перспективу.

Ключевые слова: организация, коррекция, промышленность, управление, благосостояние, население, экономика.

Summary. The theoretical and methodical positions, scientific and practical recommendations on the effective organization of structural correction of industrial production on the further prospect are developed.

An analysis of structural changes in industrial production is based on the structural transformation ratio. The calculation of this ratio by sectoral structure of industry allows to evaluate structural changes in dynamics, its vector and make a conclusion about the optimality of the transformation processes.

It's expedient to form the high-tech industrial structure on the basis of innovational policy. Comparison of sectoral structural changes with industrial production technology allows to state the abrupt decline in advanced technological modes of production of industrial products.

Institutional changes in industrial production take place in conditions of instability, and crises alter the general meaning of the many changes, distorting their progress and impact. Problems concerning creating a critical mass of market institutions are related to lack of coordination of structural reforms policy and change of ownership. That odds with international experience of transformation (dispersion of ownership among small shareholders, the lack of a strategic investor, a monopoly on the commodity markets, and the lack of development of small business).

Keywords: organization, correction, the industry, management, well-being, population, economy.

Постановка проблеми. Здійснення соціально-економічних реформ в Україні, спрямованих на забезпечення стабільних умов життя та підтримку належного рівня добробуту населення, як і адаптація промислового виробництва до загальносвітових тенденцій розвитку, пов'язаних з формуванням постіндустріальної економіки, вимагають посиленої уваги до процесу здійснення структурних перетворень в промисловості.

Саме з структурною політикою пов'язаний комплекс специфічних завдань перехідного періоду – від формування сучасного ринкового середовища до подолання екстенсивного типу розвитку промисловості країни, усунення численних деформацій її структури. Реалізація зазначених цілей вимагає розробки відповідного організаційно-економічного механізму структурної корекції промислового виробництва.

З часу набуття Україною незалежності проблеми структурних диспропорцій, накопичених ще в 60–70-х роках ХХ століття, не тільки не були вирішені, але і значно загострилися. Таку ситуацію спричинило як цілковите ігнорування важливості структурної трансформації промислового виробництва в напрямку формування раціональної структури, яка відповідає сучасним вимогам та принципам ринкової економіки, недостатнє врахування особливостей регіонального розвитку при визначенні мети і завдань структурної перебудови, так і періодичне прийняття окремих законодавчих та нормативних документів щодо структурної корекції, дія яких була спрямована лише на реформування окремих галузей промисловості і не носила ознак послідовності та системності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти дослідження структурної корекції промислового виробництва висвітлені в працях вітчизняних науковців, таких як О. Амоша, Є. Бойко, Л. Збарзська, М. Павловський, Ж. Поплавська, А. Савченко, А. Чухно та ін.

Проте в науковій літературі відсутні цілісні та інтегровані дослідження структурної перебудови промислового виробництва та організаційно-економічних основ його структурної корекції. Об'єктивна необхідність розв'язання проблеми структурних диспропорцій зумовлена децентралізацією управління з передачею значної частини відповідальності за розвиток економіки з центру на місця, а також суттєвою залежністю економічного зростання на мезорівні від ефективної структури економіки.

Постановка завдання. Метою статті є розробка теоретичних і методичних положень, наукових та практичних рекомендацій щодо ефективної організації структурної корекції промислового виробництва на подальшу перспективу.

Результати дослідження. Проведення контент-аналізу економічної літератури показує, що найбільш актуальною темою дослідників виступають структурно-перебудовчі процеси, які відбуваються в перехідних економічних системах. Проте одностайності думок щодо сутності та значення структурної трансформації в працях вітчизняних і зарубіжних вчених не спостерігається.

Як правило, структурні зміни розглядаються виключно на рівні суб'єктів господарювання, а ототожнення понять «реструктуризація», «структурна корекція» і «структурна трансформація» не дозволяє розробляти теоретично обґрунтовані рекомендації щодо структурних змін, спрогнозувати наслідки структурно-перебудовчих процесів та виробляти механізм їх координації.

Структурна трансформація пов'язана зі зміною пропорцій в структурі промисловості під впливом як саморегульованих механізмів ринку (перелив капіталу), так і цілеспрямованих дій уряду (промислова політика). Проте в умовах нестабільної економіки України, в якій реформування планового господарства в

напрямку формування ринкового середовища відбувається швидкими темпами і не є системним, коли більшість інститутів ринку діють в надто обмеженій площині або ще не сформовані, необхідно проводити структурну корекцію промислового виробництва щодо досягнення оптимальних структурних пропорцій та взаємозв'язків між ними під постійним державним контролем.

Під структурною корекцією промислового виробництва ми розуміємо комплексно–перманентні заходи організаційного, економічного, адміністративного, правового та технічного характерів, що призводять до формування якісно нової структури промисловості на усіх рівнях управління, здатної сприяти економічному зростанню в умовах нестабільного конкурентного середовища і технологічного прогресу.

В сучасних умовах особливої актуальності набуває дирижистський підхід щодо регулювання структурних змін, своєрідна «творча руйнація» застарілих та неефективних структур під постійним контролем держави в бік обраних пріоритетів з метою встановлення оптимальних пропорцій в структуроутворюючих процесах. В промисловому секторі України реформуванню повинні підлягати усі види структур, оскільки структурні «викривлення» притаманні структурі промисловості в контексті всіх її характеристик, що об'єктивізує необхідність цілеспрямованої структурної політики.

Пануюче ототожнення промислової та структурної політики в працях багатьох науковців є некоректним, і промислова політика включає, крім структурної складової, і науково–технічну, інституційну, інтеграційну, інвестиційну, соціальну, функціональну та цільову компоненти.

Як складова частина соціально–економічної політики, структурна політика відображає відношення держави до структури та структурних перетворень як засобу вирішення стратегічних і тактичних завдань національної економіки, визначає цілі, завдання, напрямки та механізм діяльності органів влади в процесі встановлення найбільш оптимальних пропорційних залежностей та структурних зв'язків між різними елементами і підсистемами в економіці, її сферах, рівнях, відтворювальних стадіях і процесах.

Структурна політика в промисловому виробництві передбачає та обґрунтовує цілі і характер структурних перетворень, визначає пріоритетні ланки реформування, можливості досягнення оптимальних співвідношень між структурними елементами. Необхідність вироблення науково виваженої державної структурної політики обумовлена як поляризацією територіального розвитку України, що з року в рік зростає, так і посиленням ролі адміністративно–територіальних одиниць в процесі забезпечення макроекономічного зростання з акцентуванням уваги на власних матеріальній та фінансовій базах.

На основі оцінки соціально–економічного потенціалу, проведених розрахунків показників галузевого випередження росту, локалізації, виробництва продукції промисловості на душу населення, коефіцієнтів фінансового стану, нами виділено галузі спеціалізації промислового виробництва, пріоритетні для структурних реформ, до яких відносяться: машинобудування і металообробка, промисловість будівельних матеріалів, легка і харчова промисловість. Ці сфери виробництва є пріоритетними з точки зору підвищення конкурентоспроможності економіки, виведення його на якісно новий рівень економічного розвитку, максимального задоволення потреб населення території.

Дослідження галузевої структури промислового виробництва регіону дозволяє виявити низку об'єктивних і суб'єктивних чинників, що впливають на її трансформацію. До об'єктивних чинників можна віднести: конкуренцію з боку імпортних товарів; зупинку роботи підприємств, орієнтованих на задоволення інвестиційного попиту в умовах низької купівельної спроможності населення, малодоступності кредитних ресурсів; невідповідність управлінського персоналу господарських одиниць багатьох галузей працювати в нових умовах, що постійно змінюються. До суб'єктивних чинників нами віднесено: відсутність виваженої ідеології та стратегії структурної корекції промислового виробництва; зволікання з виконанням Програми структурної перебудови економіки України; низький рівень впливу органів державної влади та місцевого самоврядування на зміни в структурі промисловості.

Результати дослідження інвестування в промисловому виробництві свідчать, що від динаміки інвестицій залежать результати структурної політики країни. Структуроутворююча функція інвестицій реалізується у визначенні майбутніх структурних зрушень через вкладання фінансових і майнових ресурсів в різні сфери виробництва.

Вдосконалення структури промисловості корелюється з ефективною структурою капіталовкладень. Проте зміни в галузевій структурі інвестування в промисловість засвідчують тенденцію зменшення капітальних вкладень в соціально–орієнтовані сфери та помітне зростання інвестицій в електроенергетику і чорну металургію, що є негативною ознакою при формуванні стратегії соціально–орієнтованої економіки. Такий розподіл інвестиційних потоків не відповідає пріоритетам структурної корекції промисловості [1, с. 72].

Аналіз структурно–трансформаційних процесів в промисловості повинен базуватись на об'єктивній аналітичній базі щодо стану розвитку промислового виробництва, а також на оцінці ефективності капіталовкладень в пріоритетні сфери виробництва, що вимагає врахування низки ефектів від інвестування.

Існуючі методики оцінки стану промислового виробництва не дозволяють аналізувати конкурентні позиції та значущість конкретної галузі промисловості для виявлення і відбору пріоритетів промислового розвитку територій, а більшість існуючих оцінок ефективності інвестиційної діяльності стосуються виключно економічної вигоди від реалізації того чи іншого проекту та потребують надто складних математичних обчислень за недостатності офіційних даних з багатьох питань.

Для усунення цих недоліків нами пропонується комплексна шкала оцінки показників ефективності інвестиційної діяльності (економічний, екологічний, соціальний, ресурсний ефекти) та методика оцінки стану промислового виробництва за низкою визначальних показників (значимість промисловості в економіці, коефіцієнт випередження розвитку галузі промисловості, стійкість промисловості до спаду виробництва, рівень конкуренції в промисловості).

Зазначені підходи дозволяють виділяти галузі доцільної спеціалізації промислового виробництва, виявляти дисбаланс між інвестиційними потоками в галузевому розрізі та пріоритетами розвитку промисловості регіону на довгострокову перспективу. В контексті зростання ролі передових технологій щодо якісної зміни структури промисловості доцільно виділяти параметри інноваційності, до яких можна віднести: наукомісткість, якість та конкурентоспроможність, техніко-економічний рівень, ступінь оновлення та експортарбельність.

Аналіз впливу інновацій на структурну корекцію промисловості, які дозволяють вдосконалювати відтворювальну і технологічну структури через якісне оновлення основних виробничих фондів, технічне переоснащення та розвиток наукомістких виробництв, свідчить про необхідність розробки механізму стимулювання інновацій, який би поєднував централізоване регулювання інноваційного процесу з приватними ініціативами.

Висновки:

1. Аналіз структурних змін в промисловому виробництві ґрунтується на коефіцієнті структурної трансформації, розрахунок якого щодо галузевої та секторної структури промисловості дозволяє оцінити структурні зміни в динаміці, їх вектор та зробити висновок щодо оптимальності трансформаційних процесів.
2. Формування високотехнологічної структури промисловості доцільно реалізувати на основі інноваційної політики. Співставлення галузевих структурних змін з технологією промислового виробництва дозволяє константувати різке скорочення прогресивних технологічних укладів у виробництві промислової продукції.
3. Інституційні зміни в промисловому виробництві відбуваються в умовах нестабільності, а кризові явища видозмінюють загальний зміст багатьох перетворень, спотворюють їх хід та наслідки. Проблеми створення критичної маси ринкових інститутів пов'язані з неузгодженістю політики структурних реформ та зміни форм власності, що йде в розріз з світовим досвідом трансформації (розпорошення прав власності серед дрібних акціонерів, відсутність стратегічного інвестора, монополізм на товарних ринках, недостатній розвиток малого бізнесу).

Джерела та література:

1. Дробитько Н. А. Теоретические подходы к оценке конкурентоспособности предприятия / Н. А. Дробитько // Вісник ХДЕУ. – 2001. – №4(20). – С. 72–76.
2. Поліщук О. В. Інноваційно-інституціональне середовище бізнесу в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Поліщук // Проблеми системного підходу в економіці: зб. наук. праць. – К. : НАУ, 2008. – Вип. 1. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/index.htm/>
3. Полищук Т. А. Методологические принципы оценки продукции производственного назначения на международных рынках / Т. А. Полищук // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. – 2003. – Вип. 201. – С.64–76.
4. Рожков В. О. Організаційне забезпечення впровадження інструментарію управління конкурентними перевагами на промислових підприємствах / В. О. Рожков // Національне господарство України: теорія та практика управління : зб. наук. Праць. – 2008. – С. 236–243.

Норкіна О.М., Смутко А.М.

УДК 005.95:658.3

ПРОБЛЕМИ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Анотація. У статті наведено теоретичні засади управління соціальним розвитком підприємства, визначено фактори, що формують його соціальне середовище. Проаналізовано роль соціальної відповідальності, як фактору підвищення ефективності функціонування підприємства. Розглянуто модель інсайдера-аутсайдера, яка враховує ідентичність працівника та передбачає аналіз поведінки персоналу підприємства залежно від двох типів ідентичності, а також аналіз відповідних винагород.

Ключові слова: соціальний розвиток підприємства, соціальне середовище, соціальна відповідальність, ідентичність персоналу.

Аннотация. В статье приведены теоретические основы управления социальным развитием предприятия, определены факторы, формирующие его социальную среду. Проанализирована роль социальной ответственности. Как фактора повышения эффективности функционирования предприятия. Рассмотрена модель инсайдера-аутсайдера, которая учитывает идентичность работника и предусматривает анализ поведения персонала предприятия в зависимости от двух типов идентичности, а также анализ соответствующих вознаграждений.

Ключевые слова: социальное развитие предприятия, социальная среда, социальная ответственность, идентичность персонала.

Summary. The article presents the theoretical foundations of social development management of the company, identifies the factors that form its social environment. The role of social responsibility is analyzed as a factor in increasing the efficiency of the enterprise. We formulate the essence of management of social development and identify its priority areas for businesses in transforming market economy in Ukraine.

The article focuses on the process of social development planning of the organization. The methods of social planning are exemplified, and the tasks that are solved by it (i.e. increased productivity, workplace organization, improving wages, quality assurance of work and production) are characterized.